

מעדני כתב

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת שמות תשפ"א שנה שניה גליון 69

בעניין אם המקדש עומד אם ראוי לשומע לישוב למי שנוהג בהרמ"א שיושבין בקידוש

נשאלתי במי שנוהג לישוב בשעת קידוש ושומע קידוש ממי שעומד בשעת קידוש האם יש מקום לומר שהוא יושב בשעת קידוש או לא.

הנה בטעמא דהרמ"א דס"ל דיושבין בשעת קידוש נאמרו ב' טעמים בלבושי שרד כתב דטעמא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה ולהכי כשיושב בשעת קידוש חשיב טפי קידוש במקום סעודתו.

ובביתא הגר"א כתב דטעמא משום שלהוציא בברכת היין בעינן הסיבו ולדידן בעינן ישיבה כדי להוציאן ולהכי צריכים לישוב בשעת קידוש ולדבריו כשמקדש לעצמו א"צ לישוב ויכול לעמוד כמש"כ השו"ע אבל למעמא דהלבושי שרד דבעינן קידוש במקום סעודה גם כשמקדש לעצמו צריך לישוב משום קידוש במקום סעודה.

והשאלה למעמא דהגר"א דבעינן לישוב משום דבעינן ישיבה כדי להוציא את השומעים דבעינן הסיבו להוציא חבירו א"כ כשהמקדש עומד תו אין מקום לישוב שהרי לא מהני הסיבה אלא כשכולם מסיבין או שכולם יושבין אבל שהאחד עומד והשני יושב לא מהני מידי ויכול השומע לעמוד דלא עביד מידי בישיבתו, אבל טעמא דהלבושי שרד יש לעיין דאפשר שכיון שהשומע יושב שפיר חשיב טפי קידוש במקום סעודה.

אלא דיש לעיין דמאחר והקידוש של המקדש הוא בעמידה ובלא"ה אין כאן המעלה דיישיבה בשעת קידוש והרי בשומע כעונה בפשוטו הוא כמו שכתב החזו"א או"ח סימן כ"ט שדבורו של חבירו מתייחס אליו וכיון שחבירו עומד תו הוי כמקדש בעמידה שהרי דבור חבירו בעמידה מתייחס אליו וא"כ לא מעלה ולא מוריד מה שהוא יושב וא"כ שפיר יכול לעמוד לכלי עלמא.

ואפשר דהא דאמרין שהקידוש של המקדש מתייחס לשומעים ואם קידשו על הכוס שפיר יש להשומע קדוש על הכוס אבל קדוש במקום סעודה אינו הלכה בעצם

בעניין עוסק במצוה אם פטור מכבוד התורה

נשאלתי בציבור שישבו בסעודת שבע ברכות ושימחו חתן וכלה ושמעו שיש קול שמחת הכנסת ספר תורה אם צריכין להפסיק ממצותם וללוות התורה ולשמוח עמה או שאין להם להפסיק ממצותם ולהפסיק לשמחת התורה.

ונראה פשוט שבלא מה שעוסק במצוה אין ספק שצריך להפסיק מעניניו וללוות התורה ולשמוח עמה שהרי הכל מצווין בכבוד התורה, וכשם שמפסיקין מתלמוד תורה לעשות הכנסת ספר תורה בבית המדרש שהוא לומד או מתפלל בו, כן צריך להפסיק ולשמוח בשמחת התורה של בית מדרש אחר והוא מכבוד התורה, ואע"פ שאינו צריך ללכת לכל הכנסת ס"ת שבעיר אבל העובר לפניו צריך להשתתף אפי' במקצת מכבוד התורה.

ומצאנו שמצוה ללוות התורה כל שהתורה עוברת לפניו כדאיתא בשו"ע סימן קמ"ט ואסמכוה אקרא דכתיב אחרי ד' אלוקים תלכו, וכן יעויין במ"ב סימן קל"ד סק"י שכתב בשם המג"א מצוה ליכנס לביהמ"ג לראות כשמוציאין ומכניסין הס"ת משום **ברב עם הדרת מלך**, עכ"ל, וחזיק דבכל הוצאת והכנסת ס"ת מצוה להשתתף בה וכ"ש כשעושין כבוד התורה להביא הס"ת אל משכנה כמו שהיה כשדוד מלך ישראל הביא ארון ד' אל בית ד' עשו שמחה גדולה כמש"כ בנביא, ונראה שבעניניו גם כשאנו רואה הס"ת מכל מקום כל ששומע שהיא עוברת לפניו הרי היא כס"ת עוברת לפניו וצריך להשתתף ללוותה בשמחתה שזו היא כבוד התורה.

כי קא מבעי ליה בעוסק במצוות חתן וכלה אם מפסיק להתעסק בשמחת התורה משום פטורא דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

יבואר דשמחת חתן וכלה אינן פוטרינן מן המצוה

והנה בתרומת הדשן (סימן ז') נסתפק אם האוכלים בסעודת חתן וכלה, בשבת קודם המנחה, שהיא עיקר שמחת סעודת חתן וכלה באלו הארצות, והשעה עוברת לתפלת המנחה, האם פטורין הן מן התפלה בשביל שמחת חתן וכלה.

תורת הקידוש אלא מי שיוצא יד"ח קידוש צריך לסעוד מיד אבל המקדש שמוציא אינו צריך לסעוד מיד שהרי גם יצא מוציא בקידוש וא"כ גם אם אצל המקדש אינו במקום סעודה הרי השומע צריך שיהא קדושו במקום סעודה ושפיר אפשר שגם כשהמקדש עומד צריך השומע לישוב שיהא קדושו במקום קביעות סעודתו והוי טפי קדוש במקום סעודה.

ובבב"ל גוונא גם אם עומד המקדש יוצאים יד"ח קידוש בלא קביעות של הסיבה או ישיבה שהרי כתב השו"ע סימן רע"ג סעיף ו' וז"ל ואם קידש בביתו ושמע שכנו ושלחנו ערוך לפניו, יוצא בו דשפיר הוי מקום סעודה, וכגון שנתכוין השומע לצאת ומשמיע להוציא, עכ"ל, ומבואר שאין צריך הסיבה כדי לצאת יד"ח קידוש.

ויש לעיין בזה אם יוכל לשתות יין על סמך בפה"ג ששמע מן המקדש שהרי לזה צריך הסיבה אלא דבזה כתבו התוס' דאגב דקבע לקידוש קבע לין אבל לזה אפשר דלא פסיקא להו כן אבל לקידוש עצמו בוודאי יצא יד"ח בלא הסיבה.

ויעיין בשער הציון סימן רע"א ס"ק נ"א שנסתפק בדעת הגר"א אם דעתו שאם הוציא אחרים שלא בקביעות ישיבה הוא לעיכובא, וצדד שאינו לעיכובא אבל נשאר לבסוף בצ"ע.

והנה במשנה ברורה סימן רע"א ס"ק מו כתב וז"ל ועכ"פ צריך לזיזת שיקבעו השומעים עצמן יחד בעת הקידוש כדי לצאת ולא שיהיו מפוזרים ומפורדים והולכים אחד הנה ואחד הנה דזה לא מקרי קביעות כלל, עכ"ל.

ויש לעיין אם כוונתו דבאחת הנה ואחת הנה אינן יוצאין כלל או דאינו חשוב קביעות לכתחלה, אכן מהא דכתב השו"ע דיוצא קידוש בשומע מבית חבירו מוכרח דבידעבי יוצא יד"ח קידוש גם בהולכים אחת הנה ואחת הנה דלקידוש אין הקביעות לעיכובא.

וכתב שם דלכאורה תליא בפלוגתא דרברבתא, דהנה בפ"ב דסוכה דף כ"ה ע"ב תניא חתן ושושביניו וכל בני החופה, פטורין מן התפלה, ומן התפילין וחייבין בק"ש, משום רבי שילא אמרין חתן פטור, וכולן חייבין, ופרש"י פטורין מן התפלה, דבעי כוונה ומן התפילין, משום דשכיח שכרות וקלות ראש וחייבין בק"ש, דמצות כוונה אינו אלא בפסוק ראשון משום רבי שילא אמרו חתן פטור מק"ש דטריד, ושאר בני החופה חייבין, ולית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה, עכ"ל.

אמנם ברא"ש כתב דאית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ואפ"ה חייבין בק"ש, משום דבבב"ל יכול לכיון, בפסוק אחד, לרבנן אפילו החתן, ולרבי שילא החתן אי אפשר לו לכיון דעתו כלל, ומודה רבי שילא דבני החופה אין חייבין רק בק"ש, אבל לא בתפילין ותפילה, ולאו משום דעוסק במצוה הן, דא"כ גם מק"ש יפטר, אלא ודאי לא עוסקין במצות מיקרי, ואפ"ה פטורין מתפלה ותפילין, מטעם דפרש"י דלעיל אדרבנן, ופסק הרא"ש כר' שילא, דלאו עוסקין במצוה אינן, וכתב דלהרא"ש נראה דלא פטרי בני חופה משום עוסק במצוה ולרש"י שכתב דטעמא דהני תנאי, משום דסברי דעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה, ולעולם חשיבי כעוסקין במצוה, והרי לא קי"ל הכי, כדמוכח בכמה דוכתין בתלמוד, בההיא דשומר אבידה דפטור מפרוטה דרב יוסף וא"כ לדידן, היו פטורין מתפילת המנחה. אבל קי"ל כהרא"ש ולכן חייבים בתפלת המנחה את"ד התרומת הדשן.

ובסו"ד כתב וז"ל וכן זמורני, בימי חורפי, בחתונה אחת, בת ת"ח מופלג זקן, והוא וכמה תלמידי חכמים אחרים, היו מסובין באותה סעודה, והגיע שעת המנחה, בסוף זמנה, ואכלו וסעדו לפנייהם, ולא התפללו, רק אחד עמד להתפלל על השלחן, והאחרים תמחו עליו קצת, וכשהגיע הדברים לפני אחד מהגדולים, שלא היה שם, אמר אלו הייתי שם הייתי סומך בפשיטות אהא דתניא פ' הישן כה ע"ב דשושביניו ובני החופה פטורין מן התפלה, ודומה לי שלא ירד לחלק, כמו שדקדקתי לעיל, עכ"ל.

ולדבריו בני חופה אינן פטורין מן המצוות וצ"ב אמאי לא חשיבי מצוה לשמח חתן וכלה והרי הרמב"ם בפרק י"ד מאכל ה"א כתב וז"ל מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחרך בתורה ובמצוות, עכ"ל.

אמנם הרי"ף הביא ברייתא דר' שילא אע"פ דס"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ונתקשו בזה כל הראשונים, וכן הרמב"ם לא כתב פטורי דשושבינים אלא בסוכה אבל בשאר מצוות לא הביא הא דשושבינים פטורים מתפלה וכנראה דס"ל דחייבים, וצ"ע אמאי לא פטירי משום עוסק במצוה פטור מן המצוה.

יבואר אם העוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה

ובספר אמרי בינה או"ח סימן י"ג אות ג' צידד לומר דס"ל להרמב"ם דהעוסק במצוה דרבנן חייב במצוה, והו"ו טעמא דדבי ר' שילא דס"ל דשושביני חתן חייבים

בעניין אם העוסק במצוה שבין אדם לחבירו פטור מן המצוה

ובביאור הא דשושביני חתן אינן פטורים מן המצוות לדעת הרא"ש והרמב"ם אפשר לומר דס"ל דליכא פטורי דהעוסק במצוה בעוסק בשמחת חתן משום דאמרין אתה והחתן חייבים בכבודי והא דפטירי מן הסוכה הוא משום דשושביני חתן חשיבי מצטער לישב בסוכה שרוצים לשמוח עם החתן ופטירי משום תשבו כעין תדורו.

והנה בספר ברכת פרץ פרשת ויגש עמד בסברא זו שהקשה על מה שפירשו המפרשים למה יעקב קרא ק"ש כשראה את יוסף ולכן לא נשקו, ואמאי יוסף לא הוצרך לקרוא ק"ש וכתבו דיוסף היה עוסק במצוה של כבוד אב ולכן היה פטור מק"ש, והוקשה לו מסברא זו דהעוסק במצוות כבוד אב לכאורה אינו פטור מן המצוה שאתה ואביך חייבים בכבוד המקום, ויעויין שם שכתב שבכ"ן סוף פ"ק דקדושין מבואר דהעוסק במצוות כבוד אב הרי הוא פטור מן המצוה וכ"כ ברמ"א סימן ר"מ.

וצ"ע בזה דהנה הר"ן על הרי"ף בקידושין דף י"ג ע"ב מדפי הרי"ף כתב וז"ל איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים תעשה היא על ידי אחרים ויתעסק בכבוד אביו, ע"כ, והיינו דמה שאמרו הנח כבוד אביך ועשה את המצוה אינו אלא באי אפשר ליעשות המצוה על ידי אחרים אבל אם אפשר לעשות המצוה על ידי אחרים הרי הוא עושה מצוותו של אביו, וכתב הר"ן שם וז"ל מיהו ה"מ בששתיהן לפניו אבל כשהתחיל במצוה אף על פי שאפשר לעשותה ע"י אחרים אם נודמנה לו מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים לא יניח את הראשונה דהא קי"ל (ברכות דף י"א) העוסק במצוה פטור מן המצוה ולא מפלגין בין מצוה למצוה, עכ"ל.

וכוונתו שכשעוסק במצוה אחרת אינו מניח מצוותו להתעסק בכבוד אביו אפי' באפשר להמצוה ליעשות על ידי אחרים אבל כשעוסק במצוות כבוד אב לא איירי הר"ן כלל אם הוא פטור מן המצוה וצ"ע.

יבואר דמהא דחולים ומשמשיהן פטורין מן הסוכה נראה דהעוסק במצוה לחבירו פטור מן המצוה

ולכאורה הוא מבואר בהא דחולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה והנה החולים פטורים מן הסוכה משום שהם מצטערים מן הסוכה ובלבוש הובא במ"ב סימן תר"מ כתב שהם פטורים משום שהם עוסקים במצוה ופטורים מן המצוה, ולכאורה אמאי פטירי משמשי החולה מן הסוכה הרי החולה אינו חולה שיש בו סכנה שהרי בסוכה דף כ"ו ע"א תנו רבנן חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חולה שאין בו סכנה אפילו חש בעיניו ואפילו חש בראשו, וא"כ אמאי פטורים משמשיהן מן הסוכה ולמה לא נאמר אתה והחולה חייבים בכבוד המקום והחולה אין לו זכות להשתמש בעזרתו של חבירו במקום ביטול מצוה, וע"כ דבמקום עוסק במצוה אפי' במצוה שהוא לחבירו ג"כ פטור מן המצוה.

ואין לומר שהסברא שאתה ואביך חייבים בכבוד המקום אינו אלא כאביו שמצוותו לכבדו ובהו כבוד אביו נדחה מפני כבוד המקום, שהרי אמרו בגמ' בבא מציעא דף ל' ע"א דתנו רבנן והתעלמות פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד היה כהן והוא בבית הקברות וכו' לכך נאמר והתעלמות מהם, והקשו בגמ' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והוא בבית הקברות, פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה, ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא ויעויין בחידושי הרמב"ן שם שכתב וז"ל מי דחינן איסורא מקמי ממונא, ונראה לי דהכי פירושה משום דכיון דאפילו בעל אבדה כהן אינו רשאי להטמא בה היאך יטמא זה בשבילה, והרי אם באו בעלים ואמרו לא בעי' לה ליתיה לעשה כלל, הילכך לא דחינן מצות עשה משום מצוה שבממונא שאם הפקיר בעליו ממונא זה פטור הוא מאותה מצוה, שהרי חייב הוא לומר כן כדי

בתפלה ובכל המצוות משום דאינם עוסקין אלא במצוה דרבנן והעוסק במצוה דרבנן אינו פטור מן המצוה, והא דס"ל דשושביני חתן פטורים מן הסוכה אינו אלא משום תשבו כעין תדורו, ששמחת החתן היא שמחתו ואינו יכול לישב בסוכה ולשמוח שהרי הוא רוצה לשמוח עם החתן בחופתו ולהכי פטור מן הסוכה.

אבל באמת עיקר דבר זה אם העוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה הוא עניין רחב שדבריו בו האחרונים ובבבא יעקב סימן תר"מ נסתפק בזה, והרי כמה ראיות שגם העוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה שהרי אמרו חתן פטור מק"ש לילה הראשון והוא משום שהוא טרוד מירדא דמצוה והרי המשנה איירי גם בחתן שכבר קיים מצוות פריה ורביה ומצוותו לישא אשה הוא משום קרא דדברי קבלה בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך וגו' ואע"פ כן הוא פטור מן המצוה, והוכיח בצל"ח ברכות דף ט"ז דהעוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה.

ויעויין בבואר הלכה סימן עב שכתב דהמג"א מבואר דעוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה וכתב שם וז"ל ויעין בפמ"ג שכתב דמשמע מזה דהעוסק במצוה אפילו במצוה דרבנן שוב אין לו לפסוק אפילו למצוה דאורייתא וצ"ע מגין זו זה עכ"ל.

בעניין אם העוסק במצוה שבין אדם לחבירו פטור מן המצוה

שלא יטמא כהן ששניהן חייבין בכבודו של מקום והתורה אמרה להחזיר אבדה לחברו ולכבד אביו ואמו בממונו ולא לעבור על המצוות וכו', עכ"ל.

ומבואר דסברא דאתה ואביך חייבים בכבוד המקום נאמר בכל מצוות שבין אדם לחבירו, וא"כ קשה אמאי משמשיהן של חולים פטורים מן הסוכה והרי אתה והחולה חייבים בכבוד המקום, וע"כ מוכרח מיניה שבעוד שהוא עוסק במצוות של בין אדם לחבירו הרי הוא פטור מכל המצוות.

יבואר טעם אחר לפטור חולים ומשמשיהן מן הסוכה

אמנם נראה דהנה בערוך לר שם כתב דלא מצאנו בראשונים טעם אמאי משמשי חולה פטורים מן הסוכה וכתב דאפשר דפטורים משום תשבו כעין תדורו, ובתוספת ביכורים סימן תר"מ סקכ"ב כתב דטעם פטור של משמשי החולה אינו משום עוסק במצוה, דא"כ הו"ל לחלק בין משמשו בשכר למשמשו בחנם, (כדלקמן כו. לגבי תגרי תפלין), אלא פטור משום מצטער, דכיון שצריך לשמש את החולה צער הוא לו לישב בסוכה, והביא סמוכין לזה מדברי השבות יעקב, ודברי השבות יעקב הובאו בשערי תשובה סימן תר"מ שם.

ולכאורה איכא נפק"מ טובא בין הנך טעמי דאי משמשיין פטורין משום עוסק במצוה א"כ בזמן שאין החולה צריך לו הרי הוא חייב בסוכה, אבל אי נימא דפטור משום מצטער ופטורא משום תשבו כעין תדורו אינו חייב ליכנס לסוכה גם בזמן שאין החולה צריך לו שהרי חייבו כעין תדורו, ואינו צריך ליכנס לסוכה גם בזמן שאין החולה צריך לו, שהרי כיון שהחולה צריך לו לפעמים הרי דרך דירתו להיות עם החולה ולא ליכנס לביתו אלא להיות תמיד עם החולה.

ואפשר דאיכא נפק"מ לעניין משמשי חולה בשכר, למש"כ הבה"ל בסימן ל"ח דאין לו פטורא דעוסק במצוה לא יפטור מן הסוכה אבל אי פטורא משום תשבו כעין תדורו הרי הוא פטור מן הסוכה.

ולדבריהם אין ראיה שהעוסק במצוה שבין אדם לחבירו שהוא פטור ממצוות שבין אדם למקום שהרי הפטור של משמשיין אינו אלא משום תשבו כעין תדורו.

וכן משמע במבארי על המשנה בסוכה דף כ"ה ע"א וז"ל חולים ומשמשיהם פטורים מן הסוכה אפי' חולה שאין בו סכנה, ופי' בגמ' שאף מצטער מפני החמה או היתושים פטור, אלא משמשי חייבים, **וטעם כולם תשבו כעין תדורו** והרי אין מטריחין לאדם בהיותו בחליו לעמוד במקום שמוזק לו, עכ"ל, ומבואר דטעם פטור משמשי חולה הוא משום תשבו כעין תדורו ולא משום עוסק במצוה.

יבואר אמאי אם שושביני חתן ובני חופה פטורין מן המצוה

אכן נראה כמשנ"ת דטעמא דשושביני חתן אינן פטורין מן המצוות הוא משום הסברא דאתה והחתן חייבים בכבודי.

אמנם קשה מהא דהעוסקים בתנחומי אבלים פטירי מן התפלה וכן העוסק בקבורת מת פטור והרי הוא עוסק במצוה לחבירו ונימא אתה והמת חייבים בכבוד המקום.

ואפשר דבמת לא אמרין כן דהמת אינו חייב בכבוד המקום אע"פ שהיה מקום לומר דסוף סוף אין כבודו של מת דוחה כבוד המקום, אבל אפשר דכל שאינו מחוייב בזה שפיר אמרין ביה העוסק במצוה פטור מן המצוה.

והא דבתנחומי אבלים אמרין דהעוסק בה פטור מן המצוה, נראה על פי מש"כ הרמב"ם הלכות אבל פרק י"ד הלכה ז' וז"ל יראה לי שנחמת אבלים קודם לבקור חולים, שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים, עכ"ל, ולפ"ז נראה דתנחומי אבלים הוא חיוב למתים נמי ולכן אמרין בזה העוסק במצוה פטור מן המצוה דכלפי המת לא אמרין סברא דאתה ואביך חייבים בכבוד המקום.

יבואר דש' כמה אחרונים דגם העוסק במצוות בין אדם לחבירו פטור מן המצוות

והעירני ידידי הגאון ר' ישראל אדלשטיין שליט"א למש"כ בט"ז חו"מ סימן רס"ו להדיא דהעוסק בכבוד אב אינו חייב במצוות השבת אבידה וכדומה דכל שהוא עוסק במצוה פטור מן המצוה ולא אמרין אתה ואביך חייבים בכבוד המקום להפסיק המצוה שהוא עוסק בה.

וכ"כ בספר חרדים פרק ט' אות כ"ז וז"ל ואם מתעסק בכבוד אב ואם נודמנה מצות עשה לפניו פטור שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אבל אם קודם שהתחיל במצוות כבודם ומוראם נודמנה לפניו אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים תעשה ואם לאו יעשה הוא, וכ"כ בערוך השולחן סימן ר"מ.

יבואר דבמ"ב כתב דהעוסק במצוה לחבירו פטור ממצוה שבין אדם למקום

וכן מבואר בפשיטות בשער הציון סימן תע"ה ס"ק ל"ט שכתב על מה שהובא בשולחן ערוך סימן תע"ה סעיף ה' וז"ל אבל כוית מצה והוא נכפה, בעת שטותו, ואח"כ נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא, לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות, וכתב על זה בשע"צ וז"ל לאפוקי שזמר אבדה או משמר המת אף שהוא גם כן פטור אז מכל המצוות [ואפילו יכול לקיים שניהם, אם צריך לטרוח אחר זה, לדעת כמה פוסקים, וכדלעיל בסימן ל"ח עיין שם], אם אכל מצה אינו יצא ידי חובתו, דהוא איש, "אלא שאז לא חייבתו התורה מפני שהוא עוסק במצוה אחרת", ומכל מקום מסתפקנא אם יוכל אז לברך ברכת אכילת מצה אקב"ו וכו' כיון שהוא אז אינו מצוה על זה, עכ"ל, ומבואר

דשומר אבידה הרי הוא פטור ממצוה ומבואר דס"ל דאפי' בעוסק במצוה לחבירו מ"מ הרי הוא פטור מן המצוה.

ולכאורה יש להביא ראיה מתוס' פרק הכונס דף נ"ו ע"ב שכתבו דמי שיש לו אבידה בתוך ביתו אינו פטור מלמיתב ריפתא לעניא אלא בעידן דעוסק באבידה לשוטחה אזי הוא חשיב כעוסק במצוה אבל המקיים מצוה אינו פטור מן המצוה דאטו מי שמעוטר בציצית ותפילין הוא פטור מכל המצוות, ולכאורה גם מי שיש לו אבידה בביתו אינו פטור מכל המצוות שהרי יש לומר אתה ובעל האבידה חייבים בכבוד המקום ומבואר שגם העוסק במצוות של בן אדם לחבירו הרי הוא פטור מכל המצוות.

ובאמת לא כתבו התוס' שפטור מן המצוה אלא מלמיתב ריפתא לעניא, אבל משאר המצוות אפשר דאינו פטור משום הסברא שאמרנו דאתה ובעל האבידה חייבים בכבוד המקום,

שוב הראוני בפסקי ריא"ז בבא מציעא דף ל"ב שנחלק עם מורו בזה אם העוסק במצוות כבוד אב ואם הרי הוא פטור מן המצוה, וז"ל שם ומו"ה אומר אם היה עוסק בעבודת אביו וראה את אבדת חבירו פטור עליה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ולי נראה הואיל והאב עצמו היה חייב באותה מצוה אם היה בו כח, אין הכן יכול להפטר שהיב האב לבטל כבודו מפני המצוה שהוא כבוד שמים עכ"ל, הרי מבואר שנחלקו קמאי בזה. ולפ"ז אפשר דמה שאמרנו בגמ' דשושביני חתן אינן פטורין מן המצוות לשיטת הראשונים דס"ל דגם אי עוסק במצוה פטור מן המצוה שושביני חתן חייבים במצוות טעמיהו משום דעוסק בבין אדם לחבירו אינו פטור מן המצוה אבל בתרומות הדשן אין נראה לומר דמהאי טעמא לא פטר לן מן המצוה וצ"ע.

בעניין אם העוסק במצוה פטור מכבוד התורה

ומבואר דהעוסק במצוה של דין אינו פטור מן המצוה להרמ"ה ואפשר שכבוד התורה דוחה גם דין של עוסק במצוה משום זילותא דכבוד התורה.

ובאילת השחר שבועות דף ל' פירש בעניין אחר וז"ל וצריך טעם סברת הרמ"ה ואפשר לומר בסברתו דהנה בכל מצוה כגון למיתב ריפתא לעניא או לקרוא קריאת שמע הא במצוות ההם אין כלל ענין של קדימות וכשנודמנו באמצע עיסוק במצוה אמרין דפטור דהא כשיפסיק ויעשה המצוה השני' אז בעצם ההקדמה שמפסיק כדי לקיים המצוה השני' אין בזה שום קיום מצוה אבל היכא שכבוד התורה מחייב להקדים ס"ל דלא שייך דמה שעוסק במצוה יפטרנו כיון דזהו מגוף המצוה של כבוד התורה להקדימו ובכ"ז ג' אף כשעוסק במצוה חייב להפסיק דהא עצם מה שמפסיק ומקדים להת"ח זהו קיום מצוה.

אכן מרן הגר"ק אמר בשם מרן החזון איש שגם מחדר אחר צריך לענות וחזוין דדעתו שגם מחדר אחר יש זילותא כשאינו עונה ולהכי החזון איש הפסיק ללות הס"ת גם כשהיה במקום אחר באותה שעה.

והעירני חתני יקרי הרב הגאון ר' יהושע זליג פאלי שליט"א מההיא דיומא דף ע"א עמוד ב' תנו רבנן מעשה ככהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והוא אולי כולי עלמא בתריה כיון דחזוניהו לשמיעיה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואולי בתר שמעיה ואבטליון לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתן בני עממין לשלם אמרו ליה ייתן בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן, ע"כ, ולכאורה אמאי עזבו את הכהן גדול והלכו לללוות את שמעיה ואבטליון וע"כ דבמקום כבוד התורה לא אמרין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ויש לעיין אם הכהן גדול עצמו היה צריך לילך ללוותם לשמיעיה ואבטליון וצ"ע.

ולפ"ז מתרי טעמי צריך להפסיק באמצע שבע ברכות לשמחת הכנסת ספר תורה האחד שכל שהוא עוסק במצוה של בין אדם לחבירו אינו פטור מן המצוה והשני שלכבוד התורה מפסיקין גם באמצע עשיית מצוה.

ובלא"ה אין צריך לכל הנ"ל שהרי גם החתן חייב בכבוד התורה וכיון שהחתן צריך לילך ללוות התורה א"כ הכל צריכים לילך ללוות התורה שאם אין חתן אין מצוה לשמחו בסעודת השבע ברכות.

וגיס' הגאון ר' שמריהו יוסף ברמן שליט"א אמר שמה שהלך החזון איש ללוות התורה אינו אלא הנהגה טובה להשתתף בכבוד התורה אבל אינו חיוב וכמו שהיה החזון איש עומד בקדושה דסידרא וכדומה אבל נראה יותר שהוא חיוב להשתתף לכבוד התורה וצ"ע.

והנפק"מ תהיה בשמחת חתן של חרש שאינו חייב במצוות אם מפסיקין באמצע מצוות שמחת חתן לכבוד התורה, אבל בזה ליתא להסברא שאתה והחתן חייב בכבוד התורה, והעירני הבה"ח יוסף הלפרין נ"י דיש לעיין ג"כ באביו חרש אם אמר לו לעבור על דברי תורה אם אמרין אתה ואביך חייבים בכבוד המקום.

והנה תנן בפרק ב' דברכות שמפסיק באמצע ק"ש וברכותיה לשאול בשלום רבו ואביו ולכאורה קשה אמאי לא אמרין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואינו חייב לשאול בשלום באמצע המצוה וגם חייב לעמוד בפני רבו" גם בזמן התפלה, וע"כ דבמקום זילותא לא אמרין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, והיינו דבמקום שכשאינו מכבדו הרי הוא מתבזה בזה לא נאמר פטורא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

והזנין שההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ומצא מת מצוה הרי זה מתעסק בו ולא אמרין שהוא עוסק במצוה ופטור מן המצוה והרי כשהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמת לו מת מקרוביו אינו מתעסק עם מתו והיינו טעמא משום שהוא עוסק במצוה דשחיטת הפסח והזנין דבמקום כבוד הבריות לא פטרינן ליה משום עוסק במצוה דכבוד הבריות דוחה המצוה שעוסק בה.

והנה מה שלמדו הראשונים שהעומד באמצע ברכת ק"ש הרי הוא עונה קדיש וקדושה כמו שעונה מפני הכבוד וכבר העירו אמאי לא אמרין בזה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, וע"כ דטעמא שעונה באמצע הברכה אינו משום מצוות אמירת קדיש וקדושה אלא משום שכשאינו עונה יש בזה זילותא.

והנה במקום שאינו בחדר אחד עם העונים, שמעתי ממרן הגר"ק שליט"א שאמר בשם מרן הגריש"א זצ"ל שאינו חייב לענות אע"פ שמצוה לענות אבל מה שמחוייב לענות מפני הכבוד אינו אלא במקום שהוא זלול כשאנו עונה וכשעומד בחדר אחר אינו זלול כשאנו עונה, וחזוין דמה שעונה מפני הכבוד אינו משום המצוה אלא משום כבוד המקום שכשאינו עונה הוא בזיון כבוד שמים ולכן הוא עונה ולכן אין בזה משום עוסק במצוה פטור מן המצוה.

שמעתי שסיפר הגאון הגדול ר' יצחק זלברשטיין שליט"א שהיה באותו שבע ברכות שהחזון איש יושב שם ושמעו קול מצהלות של הכנסת ספר תורה שהכניסו לבית הכנסת של המזרחי ואמר החזון איש שילכו כולם ללוות הספר תורה, והיה אחד שישב שם שלא הסכים לירד ללוות התורה משום שהוכנס לבית הכנסת של המזרחי ואחר כך כשכבדוהו בברכת אשר יצר היה לו טעות כמה פעמים ולכאורה אמאי לא נימא שעוסק במצוה פטור מן המצוה ולמשנ"ת ניהא אבל הוא מילתא דתליא בפלוגתא כמשנ"ת², ובקובץ ישורון כרך ל"ה כתבו על הגאון ר' חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל שגם באמצע הלימוד היה מפסיק להשתתף בשמחת הכנסת ספר תורה שעברה ליד ביתו וכן שמע מאביו הגדול ר' יעקב משה זצ"ל.

והנה בריטב"א שבעות דף ל' הביא שיטת הרמ"ה דאף אם כבר פתחו לדון בדיון אחד ובא אח"כ דין של ת"ח צריך להקדים הדין של ת"ח, והוא בשם רבו השיג עליו דהא עוסק במצוה פטור מן המצוה אפי' ממצוה רבה ולכן כתב דרק כשבא הדין ועדיין לא התחילו הוא דאמרין דצריך להקדים דין ת"ח משום כבוד התורה.

² ידידי הגאון ר' משה מיש שליט"א העירני דאפשר דאע"פ דליכא חיובא לצאת מביתו כדי להשתתף בשמחת התורה הרי זה דומה למה שאמרו בעירובין דף סג. רבי אלעזר מהגרונאי ורב אבא בר תחליפא אקלעו לבי רב אחא בריה דרב איקא באתריה דרב אחא ברי יעקב בעי רב אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עיגלא תילתא אייתי סבינא וקא מחיו להו אמר להו רב אחא בר תחליפא לא ליחוש ליה לסבא אמר להו רבי אלעזר מהגרונאי הכי אמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה חזי לנפשיה חזי ואעניש רבי אלעזר מהגרונאי והאמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה שאני התם דאתחילו בנבדו, וברשי"י שם כתב דמאחר שהתחילו לדבר בכבודו לא היה לו לזלול דבר, והנ"ל כ"ל.

³ דהנה בקידושין (דף לז:) איתא ר' אלעי' ור' יעקב בר ובדי הוו יתבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו חזיא דאתון חכימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה לייש עלה אביו ע"כ, ובפשטות סבר אביו שצריך לעמוד בפני חכם גם בזמן שלומד, וכ"כ בשו"ע סימן רמ"ז ומשמע דבפני כל חכם צריך לעמוד באמצע למוד, אמנם במאירי שם כתב וז"ל דמה שליש עלה אביו אינו אלא על רבו שכתב ועל זו האחרונה אמרו לייש עלה אביו כלומר שמפני תלמיד חכם אחר הוא שאינו רשאי לעמוד הא מפני רבו צריך לעמוד וכן הלבב, עכ"ל, אכן בפוסקים לא משמע כן וצ"ע, ובשו"ת יד אליהו סימן ז' כתב דלפ"ז גם העוסק בתורה צריך לעמוד בפני ס"ת שהרי אמרו מפני לומדיה עומדין מפניה לא כ"ש.

בעניין מי שעשה עיסה על מנת לחלק לשני מיני עוגות וברכה להפריש חלה אם ברכתה לבטלה ואם יש ליעץ לה להציל את ברכתה

ולפ"ז מה שהפרישה חלה בברכה הוא תליא בפלוגתא דרבנן, ואם רוצה להצילה מברכה לבטלה אי מהני שתעשה כל העיסה מין אחד, נראה לכאורה דמהני בזה שתהא ברכתה שלא לבטלה.

דהנה בירושלמי מבואר דהעושה עיסה על מנת לעשותה אטרין דהיינו תבשיל של בצק אינה חייבת בחלה אבל אם עשתה חלה קטנה מאותה עיסה חייבת בחלה משום דחיישינן שמא תמלך ותעשה לחם מכל העיסה ולהכי מחייבין בחלה ולכאורה קשה הרי בשעת הפרשה היה דעתה שלא תעשה מכל העיסה לחם וא"כ אכתי אינה חייבת בחלה וא"כ מאי מהני הפרשה? אם תמלך ותעשה לחם מן הכל ע"כ, דכל שהיה דעתה שלא לעשות לחם ולבסוף נעשה לחם ובטל מחשבתה חשבינן ליה כעיסת לחם וחייבת בחלה והכי נמי כיון שלבסוף לא נעשתה מחשבתה לחלק העיסה חשיב שפיר כחייבת בחלה והפרשה שהפרישה בתחילה פטורה מן החלה ושפיר היה ברכתה שלא לבטלה.

וכן היה נוהג מהר"ם כשהיה עושה עיסה על מנת לבטלה שנחלקו הראשונים אם חייב בחלה היה לוקח מקצת מאותה עיסה ואופה אותה בתנור כדי שתתחייב העיסה בחלה בוודאי ומפריש בברכה, וכ"כ בשו"ע סימן שכ"ט ס"ד, וז"ל אפילו כשעושה אותה על דעת לבטלה וכיוצא בו, **אם דעתו לאפות ממנה מעט, ואפוא, אפילו אין באותו מעט שיעור חלה, כולה מתחייבת על ידו.** והכי נמי דכוותה כיון שלבסוף לא נעשתה מחשבתה לחלק שפיר מחייבא בחלה ועלתה הפרשה כחונן.

בעניין מי שעומד בתחנונים שאחר התפלה האם צריך להפסיק לשמוע חזרת הש"ץ

ואם היה יכול לשמוע חזרת התפלה מתחלתה הרי כתב רבינו יונה באגרת התשובה דהרי הוא בכלל מי שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל דהיינו חזרת הש"ץ, וכן הוא במעשה רב החדש אות מ"ג הביא שם מהגר"א בבאורי אגדות ברכות לב וז"ל איתא בגמ' ברכות דף לב אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל וכתב בחדושי הגר"א וז"ל בסוד ב' תפלות בלחש ובחזרה ששם מתקבל התפלה יותר, עכ"ל, אבל אם הוא גמר תפלתו באמצע חזרת הש"ץ למה יפסיק תפלתו כדי לשמוע חזרת התפלה ולא יקיים חיובא דידה שצריך להתפלל על צרכיו מן התורה.

ובאמת גם אם יכול לשמוע כל חזרת הש"ץ מתחלתו מכל מקום אינו חייב להפסיק ולקצר בתפלתו כדי לשמוע חזרת הש"ץ שהרי הוא עוסק במצוות תפלה ידידה שהוא חייב גמור מן התורה ולמה יפסיק ממצוותו, ולכן פשוט שמש"כ בספר ווי העמודים אינו אלא כשגמר תפלתו ועומד באמצע חזרת הש"ץ לא יפסיק באמירת תחנונים אבל כל שעומד באמצע תפלתו ועדיין לא סיים תפלתו יכול להמשיך תפלתו באמירת תחנונים.

והנה במ"ב סימן קכ"ב סק"ח כתב וז"ל **וטוב יותר לקבוע תפלות על כל העניינים הצריכים לו אחר שסיים כל ה"ח מלקבועם בברכת שומע תפלה כדי ששכשיצטרך לענות קדיש**

או קדושה יהיה יוכל לענות אחר אמירתו יהיו לרצון לכו"ע, עכ"ל, ולכאורה אי נימא שבאומר תחנונים אחר יהיו לרצון הרי הוא צריך לקצר כדי לומר קדושה איך כתב המ"ב

שלא יאמר תחנונים בשומע תפלה אלא באלוקי נצור כדי שיוכל לומר קדושה הרי אם יאמר תחנונים באלוקי נצור הרי לא יוכל לאומרו משום שיצטרך לקצרים כדי לומר קדושה, וע"כ דכוותה ששכשאומר תחנונים באלוקי נצור אינו צריך לקצרים כדי לומר קדושה אלא יכול לקצרים אבל אם רוצה לומר תחנונים יכול לאומרם ולומר קדושה באמצע אמירתם ופשוט.

ונשאלתי במי שעשתה עיסה כדי שיעור חלה אלא שהיה בדעתה לעשות חלק ממנה חלות וחלק ממנה עוגות והפרישה חלה בברכה ואח"כ כשנודע לבעלה אמר שיש כאן חשש ברכה לבטלה שהרי חשיב כעושה עיסה על מנת לחלק שאינה חייבת בחלה ושאל אם מהני שתעשה מהכל חלות ולא תהא ברכתו לבטלה או דלא מהני מה שמכאן ולהבא תעשה הכל חלות שהרי בשעת חיובה היה על מנת לחלק.

יבואר העושה עיסה על מנת לחלק לכמה סוגי מאפה אם חייבת בחלה

הנה בדין העושה עיסה על מנת לחלק פטור מן החלה נחלקו הראשונים בדין זה אם הוא גם כשעושה עיסה על מנת לחלקה ללחמים קטנים יעיוין בתוס' ברכות דף ל"ח ובפתחי תשובה יו"ד סימן שכ"ד מש"כ בזה וישית הגר"א הוא שרק העושה עיסה לחלקה לאנשים הרבה פטורה מן החלה אבל העושה עיסה לחלקה לכמה חלות אינו חשוב ע"מ לחלק.

ולדבריו גם העושה עיסה לחלק לכמה סוגי לחם חייב בחלה אבל להראשונים דס"ל שגם בזה חשיב על מנת לחלק אלא אם אינו מקפיד בחלוקם ומכניסם למקום אחד אבל כל שמקפיד על עירובו חשיב על מנת לחלק כש"כ בחזו"א יו"ד קצ"ח ס"ק ג' וז"ל אבל כשדעתו לחלקן ולעשותן מיוחדים או למשוך פניהן של מקצתן בכסיון ושמן וכיו"ב שיקפיד אחר חלוקתן על נשיכתן זו בזו, זה מקרי ע"מ לחלק, עכ"ל.

ונשאלתי בדבר מש"כ המ"ב סימן קכ"ד ס"ק י"ז שכמו שאין ללמוד בשעת חזרת הש"ץ **כן אין לומר תחנונים בשעת חזרת הש"ץ ולפי זה** מי שיש לו בקשות פרטיות שמבקש אותם בסוף התפילה, כמבואר במשנ"ב, לכאורה צריך לקצר ולומר עושה שלום כדי שלא יאמר התחנונים באמצע י"ח, ובאמת שהמג"א כתב בשם הווי העמודים שהדבר חמור ביותר דלא רק מה שמבקש או אינו מתקבל אלא גם מה שהוא ביקש בשעת התפילה אינו מתקבל, וגם בחזק שני כתב דמי שגמר את תפילתו באמצע חזרת הש"ץ לא יאמר יהיה רצון שאומרים אחר עושה שלום שנמצא אומר תחנונים באמצע חזרת הש"ץ ואפשר לדחוק דאירי אחרי גמר תפלתו, וצ"ע.

הנה בשאלה נראה פשוט שכוונת המגן אברהם הוא שאחר שגמר תפלתו לא יאמר תחנונים באמצע חזרת הש"ץ אבל כל שלא גמר התחנונים שבסוף תפלתו ועדיין הוא עומד בתפלה לא יקצר אלא כדי שלא יפסיק בתפלתו לצורך קדיש וקדושה, אבל גם לא אינו חובה אלא רשות דהיינו שאינו חייב להמשיך בתחנונים אלא יכול לקצר דס"ד שחייב להמשיך באלו תחנונים שרגיל לאומרם קמ"ל שיוכל לקצר אבל אינו חייב לקצר כדי לענות קדושה אחר אמירת תחנונים אלא יכול לומר בתוך תחנונים קדושה וקדיש.

והגע עצמך הרי כל שיש לו צורך להתפלל עליו הרי חיוב תפלה ידידה הוא מן התורה כמש"כ הרמב"ם שתפלה בעת צרה הוא מן התורה ולמה יפסיק חיוב תפלה ידידה כדי לשמוע חזרת הש"ץ,

וידוע שהרב מבריסק היה אומר בתוך למוודו לישועתך קוית ד' ואמר שכשמתקשה בלמודו הרי הוא מתפלל בפסוק זה ומקיים חיוב תפלה בעת צרה.

בעניין אם לר"א דס"ל מכשירי מילה דוחין את השבת אם דוחה גם לעשות כלי ברזל שהוא מן המובחר

הרגו לגלית באבן ורצה שיבקע שריון הברזל של גלית הובטח לברזל שימולו בו, וא"כ אינו מצוה מן המובחר מצד עצם המילה אלא כהכרח טובה לברזל ולא דמי למצוה מן המובחר שצריך להביא מבחר נדירים למזבח וצ"ע.

ולמשנ"ת במדרש נידא אמאי לא מלה אותו בברזל דהא דמצוה מן המובחר למולו בברזל אינו אלא אחר שהרג דוד את גלית כמו שנתבאר במדרש, ומרן הגר"ח שליט"א בספרו קרית מלך כתב שמקורו ממדרש צאנה וראתה.

והנה בתוס' ריש ר"א דמילה מבואר דמותר לחלל שבת לצורך זריים במילה אע"פ שיוכלו לעשות המילה שלא בחילול שבת באיחור ונראה דמ"מ לא דמי להא דמצוה לעשות בברזל דאפשר דלוי לא דחינן שבת שאינו מעלה בגוף המילה וצ"ע.

מילה התורה בשבת, ועיין מנחת ס"ד היה לפניו שמינה ובשנאת אריה סי' נ' עיין שם.

ונראה לכאורה פשוט שאין כוונת הגר"א לומר שמותר לחלל שבת לעשות כלי ברזל במקום שיש לו כלי אחר אלא כוונתו מאחר והמשנה אמרה כלי ברזל שיש מצוה בברזל.

ואין לומר דדמי למה דאיתא בגמ' במנחות דף ס"ד ע"א אמר רבה היו לפניו שתי חטאות אחת שמינה ואחת כחושה שחט שמינה ואח"כ שחט כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לתחלה ושחוט, ע"כ, דאפשר לומר דהתם הוא מעלה ומצוה מן המובחר בקרבן שיהא מן השמינה אבל בזה שפסוק בברזל אינו מעלה במצוה המילה דיעויין בפרישה מה שכתב בשם המדרש שכשדוד

שכר פרישה מעבירה הוא שכר על היראת שמים

ונראה לומר בזה על פי מה שכתב בשערי תשובה לרבינו יונה שער ג' אות ט' וז"ל יסוד השכר ושורש הגמול חלף העבודה בקיום מצות עשה, כמו שנאמר משלי י"ג י"ג "וירא מצוה הוא יושלם", ונאמר מלאכי ג' י"ח "וישבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו". והעבודה היא במצוות התלויות במעשה, בין שאין בהן זולתי מצות עשה, בין שיש עמהן לא תעשה, כגון שנאמר בדברים ט"ו ז' "לא תאמץ את לכתך וגו'" ומצות העבודה תתבאר בשער העבודה בעזרת השם. אולם ימצא דרך בשכר הנוהר מעבור על מצות לא תעשה, אשר השג ישיג לשכר עושה מצוה, כגון אם הוזמן דבר עבירה ליד האיש והתאזהר תאזהר לדבר וכבש יצרו כי זה מעקר יראת השם יתברך, וכן מי שהוזמן לידו להתעשר באונאה ותרמית ואין רואה ואין יודע, והתהלך בתומו

כתב הרמב"ם פרק ב' מהלכות מילה ה"א וז"ל ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים, ונהגו כל ישראל בסכין, וז"ל דבפרשה כתיב ותקח צפורה צור ותכרות את ערלת בנה ולא מלה אותו בברזל.

ובספר דברי ירמיהו הלכות מילה פרק ב' כתב וז"ל ועיין בפ' הגאון מהר"א מוילנא ז"ל בס' רס"ד שכתב ממשנה במסכת שבת דף ק"ל ע"א ועוד אמר ר' אליעזר כורתיים עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל עיין שם נראה כוונתו אף דודאי לא שכיח שלא ימצא זכוכית וכיו"ב ולמה נעשה פחמין וכלי נשבר כלי זכוכית וכיו"ב דהוי ממועט במלאכה, אבל יש להבין למה נתיר משום מצוה מן המובחר לחלל שבת וי"ל דתליא אם

ויהי כי יראו המילדות את האלוקים ויעש להם בתים. ושמעתי שמרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל העיר בזה שלא זכו לשכרם הגדול אלא עבור היראת שמים ולא על מה שהחיו את ישראל, דלכאורה הוא מעשה גדול של המקיים נפשות רבות מישראל ומכל מקום שכרם קיבלו על יראת שמים שהיה בהם וחוזין דשכר ביראת שמים גדול משכר הניתן על הצלת נפשות.

וכן באשת עובדיה כתיב ועבדך היה ירא ד' מנעוריו ולא אמרה שהחביא את נביאי ד' מאה נביאים אלא השכר הוא על היראת שמים.

וכן הוא מה שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שאין הפעולה של המצוה ביד האדם אלא היראת שמים.